

Struchtúr Abairte agus Gramadach

TORTHAÍ FOGHLAMA

- Struchtúr Abairte agus Gramadach

Cruinneas na Teanga sa scoil Lán-Ghaeilge

Moltar aird a dhíriú ar bhrí agus ar fhoirm na teanga mar bhunphrionsabal de mhúineadh éifeachtach teanga (Ellis, 2005). Ní mór go mbeadh deis ag foghlaimeoirí óga ar theanga a fhoghlaim trí ghníomhaíochtaí cumarsáide mar aon le ceachtanna struchtúrtha teanga (Harris & Ó Duibhir, 2011). Foghlaimíonn foghlaimeoirí lán-Ghaeilge go leor Gaeilge ó bheith tumtha sa teanga. Cuireann an córas tumoideachais brú ar fhoghlaimeoirí cumarsáid a dhéanamh go tapa, áfach,

agus is minic nach mbíonn neart ama ag foghlaimeoirí le próiseáil a dhéanamh ar struchtúir na teanga. Toisc go mbíonn foghlaimeoirí tumoideachais ag plé le foghlaimeoirí eile a bhfuil teanga mhíchruinn acu i rith an lae, is minic nach dtugann siad an struchtúr cruinn faoi deara in ionchur teanga an mhúinteora. Úsáideann foghlaimeoirí tumoideachais cód-mheascadh, is é sin go gcuireann siad comhréir na máthairtheanga i bhfeidhm agus iad ag labhairt na tumtheanga. Má úsáideann foghlaimeoirí struchtúir mhí-chruinne go rialta, tar éis tamaill reonn na struchtúir mhíchruinne in inchinn na bhfoghlaimeoirí. Nuair a bhíonn sprioc na cumarsáide bainte amach ag

foghlaimeoirí tumoideachais bíonn spreagadh uathu le teanga níos cruinne a úsáid. Ní mór aird na bhfoghlaimeoirí a dhíriú ar fhoirm na teanga sa bhunscoil lán-Ghaeilge le cabhrú leo struchtúir chruinne a **thabhairt faoi deara** agus a shealbhú go cruinn ó na luathbhlianta ar aghaidh.

Struchtúr Abairte agus Gramadach

Cén sórt foirmeacha?

Chum Harley (1992) liosta de na struchtúir is mó a chothaíonn deacrachtaí d'fhoghlaimoirí tumoideachais. Moltar do mhúinteoirí aird na bhfoghlaimoirí a dhíriú ar na struchtúir seo go follasach ó na luathbhlianta tumoideachais ar aghaidh.

- Struchtúir atá éagsúil leis an máthairtheanga, m.sh. sa Ghaeilge – *inscne na n-ainmfhocal, an chopail, an t-urú, an*

séimhiú, forainmneacha réamhfhoclacha, ord na bhfocal sa Ghaeilge

- Struchtúir atá neamhrialta nó neamhchoitianta, m.sh. sa Ghaeilge – *na briathra neamhrialta, foirmeacha comparáide na n-aidiachtaí*
- Struchtúir nach mbaineann riachtanais chumarsáide leo, m.sh. sa Ghaeilge – *an t-ainm briathartha, an tuiséal ginideach*
- Struchtúir a chothaíonn míthuiscint go rialta – *neart, iomarca, dóthain, go leor srl*

Moltar go mbeadh an teagasc foirm-dhírithe in oiriúint don leibhéal cognaíoch agus don leibhéal teanga ag a bhfuil an foghlaimoir (Pienemann, 1989). Mar shampla i gcás an tuisil ghinidigh ní bheifeá ag súil ach go bhfoghlaimodh foghlaimoirí óga samplaí den ghinideach a úsáideann siad go rialta – *tar éis na scoile, timpeall na scoile, timpeall an tí, am sosa, bosca lóin, bord an mhúinteora, barr an leathanaigh, bun an tseomra, trasna an bhóthair, ag imirt peile, cluiche camógaíochta, ar feadh seachtaine, ag cur báistí, i rith an tsamhraidh, go leor oibre srl*. Moltar aird na bhfoghlaimoirí a dhíriú ar an ngramadach i **gcomhthéacs** i gcónaí.

Ní mór díriú ar
bhrí agus ar
fhoirm na teanga

Struchtúr Abairte agus Gramadach

Moltaí do theagasc foirm-dhírthe sna bunranganna

- Is foinse ionchuir luachmhar é an múinteoir ranga do na foghlaimoirí. Foghlaimíonn na foghlaimoirí an-chuid gramadaí ón tús ó bheith ag déanamh aithris agus athrá ar chaint an mhúinteora. Ní mór don mhúinteoir béim a chur ar na spriocstruchtúir ar leith sa seomra ranga, m.sh -

Úsáid an ailt le hainmfhocail choitianta sa Ghaeilge le cabhrú leis na foghlaimoirí inscne na n-ainmfhocal a shealbhú go cruinn, m.sh –

an t-úll, an t-oráiste, an t-uisce, an t-amhrán,

an fhuinneog, an fheadóg, an mhaidin, an bhábóg,

an tseacláid, an tsrón, an tsúil, an tseachtain,

Úsáid na haidiachta sealbhaí sa rang, m.sh.

mo chóta, do mhála, a g(h)eansaí

Úsáid an fhorainmnigh réamhfhoclaigh sa rang m.sh –

Tá an leabhar aige/aici. Tá Seán ag caint liom. Thug tú pictiúr álainn dom.

- Ní mór aird na bhfoghlaimoirí a dhíriú ar chomhréir agus

ar fhoirm na Gaeilge sna bunranganna trí chluichí teanga, scéalaíocht, rannta, amhráin agus drámaíocht.

M.sh : Cluiche Teanga ar nós Cé mise? Fiche Ceist

An fear tú nó an bean tú? Is fear mé. Ní bean mé.

An bhfuil gruaig dhonn ort? Tá gruaig dhonn orm.

An bhfuil súile gorma agat? Tá súile gorma agam.

- Is modh teagaisc iontach é an scéalaíocht le cabhrú le foghlaimoirí struchtúir chruinne a shealbhú. Ní mór don mhúinteoir an scéal céanna a léamh os ard do na foghlaimoirí arís agus arís eile (Mhic Mhathúna, 2010).

Struchtúr Abairte agus Gramadach

De réir a chéile sealbhóidh na foghlaimeoirí na struchtúir chruinne atá sa scéal. Ar dtús beidh na foghlaimeoirí ag éisteacht leis an scéal, de réir a chéile beidh siad in ann an scéal a léamh i gcomhpháirt leis an múinteoir, agus faoi dheireadh éireoidh leo an scéal a athinsint ina bhfocail féin, má chloiseann siad minic go leor é. Moltar comhrá ranga a bhunú ar an scéalaíocht agus frásaí ón scéal a úsáid i rith an lae. Is ionchur luachmhar é an scéalaíocht de struchtúr abairte agus de ghramadach shaibhir.

- Cabhraigh leis na foghlaimeoirí scéalta beaga a ullmhú **ina bhfuil an struchtúr cruinn**, scéalta a bhaineann lena nuacht phearsanta féin, ag tosú le habairt nó dhó sna naíonáin suas go 4-6 abairt i rang 1 agus rang 2. Ní mór deis a thabhairt do na foghlaimeoirí ar **aschur cruinn** a ullmhú agus a chur i láthair.
- Múin foirmlí cainte cruinne d'abairtí a úsáideann na foghlaimeoirí go minic, m.sh *Lá breithe Sheáin atá ann inniu. Beidh mé ag dul go teach Aoife tar éis na scoile. Tá sé agam. Is liomsa é.*
- Múin foirmlí cainte cruinne do na foghlaimeoirí a úsáidfidh siad sa chlós agus nuair atá siad ag caint lena gcairde m.sh

Cé atá sa tóir? Is é Seán atá sa tóir. Timpiste a bhí ann. Ní mise a bhí ann. Is mise an captaen. Is mise atá sa chúl.

- Tabhair deis do na foghlaimeoirí ar fhreagraí sínte a chur i láthair. Is minic nach bhfaigheann foghlaimeoirí tumoideachais neart deiseanna cainte sínte a dhéanamh (Mac Corraith, 2008).
- Úsáid an fhoirm cheisteach in ionad an modh ordaitheach más féidir –m.sh. *Ar mhiste libh dul isteach sa líne? An féidir libh bhur gcóta a chur oraibh? An féidir libh an obair bhaile a scríobh síos anois? An bhféadfadh sibh leabhar/bréagán a*

Struchtúr Abairte agus Gramadach

fháil? An bhféadfá pictiúr a tharraingt dom? Cabhróidh seo leis na páistí le struchtúr an ainm bhriathartha m.sh An bhfuil cead agam mo lón a ithe? An féidir liom bréagán a fháil?

Meall na foghlaimeoirí le Gaeilge chruinn a úsáid.

- Taispeáin eiseamláirí den struchtúr cruinn clóbhuailte i dtimpeallacht an tseomra ranga agus i dtimpeallacht na scoile.
- Déan treisiú ar spriocstruchúir trí ghníomhaíochtaí éisteachta, labhartha, léitheoireachta agus scríbhneoireachta.
- Meall na foghlaimeoirí le Gaeilge chruinn a labhairt i rith an lae.

Struchtúr Abairte agus Gramadach

Tá an peann luaidhe níos giorra/ níos faide ná an sop.

Cé acu is troime/ is éadroime?

Na bunuimhreacha

3 bhalún, 7 mbalún, 4 úll, 8 n-oráiste

“Cé mhéad” leis an uimhir uatha

Cé mhéad buachaill/cailín/ balún/ duine atá ag an gcóisir?

Déan planáil
d’ábhar agus foirm
na teanga

Aiseolas Ceartaitheach

Dé réir mar a éiríonn na foghlaimeoirí níos líofa sa Ghaeilge, moltar leid a thabhairt dóibh chun iad a spreagadh le féincheartú a dhéanamh.

Sampla de Leid

Páiste: An bhfuil cead agam faigh deoch?

Múinteoir: An bhfuil cead —?

Sa chás seo ceartaíonn an páiste é féin. Éilíonn leideanna smaoineamh ón bhfoghlaimeoir. Mura bhfuil an páiste in

ann é féin a cheartú moltar athmhúnlú teanga a úsáid.

Sampla d’Athmhúnlú

Páiste: An bhfuil cead agam faigh deoch?

Múinteoir: An bhfuil cead agam deoch a fháil?

Páiste: An bhfuil cead agam deoch a fháil?

Sa chás seo tá an múinteoir ag cabhrú leis an bhfoghlaimeoir próiseáil a dhéanamh ar an struchtúr ceart. Léirítear go mbíonn leid nó athmhúnlú cainte níos fearr ná neamhaird a dhéanamh de bhotún (Harris & Ó Duibhir, 2011).

Bíonn leid nó
athmhúnlú cainte
níos fearr ná
neamhaird
a dhéanamh
de bhotúin.

Struchtúr Abairte agus Gramadach

Tagairtí

Ellis, R. (2005). Principles of instructed language learning. System 33, 209-224.

Harley, B. (1992). Patterns of second language development in French immersion. *Journal of French Language Studies*, 2, 159-183.

Harris, J., & Ó Duibhir, P. (2011). *Múineadh éifeachtach teangacha. Sintéis ar thaighde*. Baile Átha Cliath: CNCM. Ar fáil ar líne : http://www.ncca.ie/ga/Foilseach%C3%A1n/Tuarasc%C3%A1lacha/muineadh_eifeachtachteangacha.pdf

Lyster, R. (2007). *Learning and teaching languages through content*. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins.

Mac Corraith, S. (2008). *Gearrchosáin chomhairle ar fhoghlaim agus ar theagasc sa Ghaelscolaíocht*. Béal Feirste: Comhairle na Gaelscolaíochta.

Mhic Mathúna, M. (2010). Arís is arís eile: Scéalta mar áis teanga sa naíonra. *Oideas*, 55, 1-17.

Pienemann, M. (1989). Is language teachable? Psycholinguistic experiments and hypotheses. *Applied Linguistics* 10 (1), 52-79.

Swain, M. (1998). Focus on form through conscious reflection. In C. Doughty, & J. Williams (Eag.), *Focus on form in classroom second language acquisition (lch. 64-81)*. Cambridge: Cambridge University Press.

Acmhainn ar líne

Áiseanna Shéideáin Sí ar fáil ar líne: <http://www.gaeilge.ie/maidir-le-foras-na-gaeilge/an-gum/seidean-si-sceim-ghaeilge/>

Réimse de Leabhair Mhóra ar fáil ar líne: <http://www.aisaonad.org/>